

cla na italská vína nastati jen tehdy samo sebou, sníží-li Itálie cło na vína rakouská, což Itálie hned r. 1892 učinila. Tohoto způsobu se užívá, aby se s obejitím klausule o nejvyšších výhodách smluvené se státy třetími mohly státu sousednímu poskytnouti zvláštní výhody, na které pak ostatní státy nemohou činiti nároky. Proto setkávají se takovéto úmluvy o širším řízení pohraničním s odporem států ostatních. Pro odpor Francie upustila tudíž Itálie r. 1903 od této »vinné celní klausule«, která byla ostatně též pohromou pro vinařství dalmatské, za některé celní ústupky Rakouska při dovozu jižního ovoce z Itálie.

§ 38. Celní spolky (jednoty).

I. O celním spolku mluvíme, uzavrou-li dva nebo více samostatných států dohodu, že budou tvořiti na venek, proti veškeré ostatní cizině, jednotné společenství celní s jednotným celním tarifem na společné vnější hranici celní, se společnou tržební politikou na venek a se společenstvím celních příjmů rozdělovaných dle určitého klíče mezi spolčené státy.

Uvnitř jednotného celního obvodu mohou býti mezi jednotlivými státy následkem nestejného stupně hospodářské jejich vyspělosti vnitřní čáry celní se zvláštními tarify, arci nižšími, než jsou na hranici proti celní cizině, a rovněž není nezbytno zřízení společného orgánu celně a obchodněpolitického (spolkové celní rady, celního parlamentu). Vnitřní cla připouštěl na př. i starý celní spolek německý a jisté »přechodní dávky« nezanikly dlouho zcela ani uvnitř říše německé, ba někdy k nim přímo nutí rozdílnot spotřebních daní a státních monopolů.

Jakožto prospěchy z celní unie vznikající uvádějí se utvoření velikého hospodářského obvodu a odbytiště, větší politická potence pro uplatnění vlastních zájmů při obchodněpolitických jednáních s cizinou, avšak též intensivnější vnitřní styk i snazší provádění velkých podniků (železnic, průplavů, meliorací), možnost dalekosáhlejší výrobní specialisace a účelné dělby práce (a tím i lepší a levnější produkce), zmírnění nezdravě vysokých cel i výchovný vliv na podnikatele a dělníky i na správu veřejnou.

Avšak projektům celních spolků staví se v cestu i leckteré překážky. Bývají to protiva zájmů průmyslových a zeměděl-

ských ve státech, o jichž celní sloučení se jedná, různost měny, spotřebních daní a finančních cel a monopolů, nestejný vývoj hospodářské, zejm. též dopravní a sociální politiky, obtížná dohoda o společný tarif vnější a o tarif vnitřní čáry celní, o klíč pro rozdělení celních příjmů vybíraných na společné celní hranici a o správu celní i konečně nebezpečí důsledků a účinků hospodářskopolitického spolčení pro politickou suverenitu států. Společné zřízení hospodářské a celní jest podmíněno tak účinnými jednotícími momenty politickými, zájmovými i citovými, že i u států, které vznikly historicky sloučením území dříve politicky samostatných, jednota politická předchází zpravidla ujednacení hospodářskému. Tak nastalo mezi Anglií a Skotskem politické sloučení r. 1603, kdežto celní teprv r. 1707 a Irsko bylo celně připojeno teprv r. 1800, ve Francii vztahovaly se Colbertovy tarify z r. 1664 a 1667 pouze na sever říše, kdežto pohraniční provincie, zvláště na jihu, podržely své zvláštní postavení obchodněpolitické, Alsasko a Lotrínsko pokládány, stejně jako svobodné přístavy, celně za cizinu a celní jednota Francie provedena teprv 1. prosincem 1791, ve Spojených státech amerických zrušena obchodní omezení mezi jednotlivými státy teprv novou ústavou z r. 1789, v Rakousku měla jednotlivá království a země zvláštní celní čáry až do Marie Terezie a Uhry spojeny v jednotné celní území s Předlitavskem trvale teprv r. 1850.

Připojovaly se sice i samostatné státy menší alespoň v celním ohledu k větším mocnostem s nimi sousedícím (Liechtensteinsko r. 1852 k Rakousku, Lucembursko r. 1842 k Německu) nebo je dokonce obklopujícím (enklávy a státečky německé obklopené územím pruským), pro novější dobu mluvilo se přímo o jakési vývojové tendenci ke tvoření velikých hospodářských celků, jež by se pod jednotným politickým vedením svojí výrobou dle různých přírodních a společenských podmínek navzájem doplňovaly a společně jednotnou celní hranici proti jiným státům byly chráněny (snahy o spojení Anglie s koloniemi, snahy panamerické, carské Rusko). Avšak kde běželo jen o obchodněpolitické sloučení států stejně suverenních a mocných bez současného splývání politického, k uzavírání celních unii přes několikero rozběhy nedošlo. Neuskutečněny zejm. ani dříve přetřásané projekty celní unie mezi Francií a Belgií, Francií a Švýcarskem, Německem a Holandskem i Belgií nebo i Švýcarskem. Také tvrzení, že by hospodářský vývoj směřoval v dohledné době

ke tvoření hospodářskopolitických internacionál světových dle analogie tendence k velkovýrobě v průmyslu, nedochází všude souhlasu (sr. naproti tomu rozloučení Švédska a Norska a v bývalém Rakousko-Uhersku postupující hospodářské osamostatňování Uher.

Jediným historickým příkladem opravdu utvořeného celního spolku je celní spolek německý, který uskutečněn r. 1834 jakožto splátka na budoucí úplné společenství politické, žádané politicky uvědomělými kruhy národa, ale odmítané vládami, k němuž však přistoupily Meklenbursko, Lübeck a Šlesvicko-Holštýnsko teprv r. 1867 a Hamburk a Brémy teprv v letech 1880. Všechny ostatní projekty celněspolkové buď ztroskotaly v zárodku (srbskobulharské sblížení r. 1905 pro odpor Rakousko-Uherska, uvedené již plány unie západo- a středoevropské, vyskytnuvší se v r. 1879 v různých formách současně ve Francii i v Německu a asi od r. 1900 celními ochranáři obnovené, panamerické konference od r. 1889), nebo vedly k úplnému, i politickému, společenství státnímu. Tak na př. od 1. ledna 1901 jest »Australian Commonwealth« skutečný koloniální spolkový stát, složený ze 6 států a 3 teritorií, od 31. května 1910 tvoří »Union of South Africa« »zákonodárnou jednotku«, uvnitř které jsou Kapsko, Natal, Transvál a stát oranžský pouhými provinciemi. Také projekt středoevropského (německo-rakousko-uherského) svazu hospodářského vzkríšený poslední světovou válkou měl nepopíratelně pozadí a cíle politické, německoimperialistické.

II. Za jakýsi střední stupeň mezi pouhou obchodní smlouvou a úplnou celní unií označuje se především soustava vzájemných zvláštních předností (preference), jichž třetí státy nejsou účastny nebo jen za určitých podmínek (tato přednostní cla byla by tudíž vyňata ze všeobecné klauzule o nejvyšších výhodách smluvené s třetími státy, v. shora) a jakožto povolný přechod k celní unií bývalo navrhováno konečně vytčení společných směrnic pro obchodněpolitické smlouvy s třetími státy a co možná současná vyjednávání o těchto smlouvách na podkladě jednotných schemat tarifních a za vzájemné podpory — tak se v r. 1892 Rakousko-Uhersko a Německo dohodly vésti na podkladě své vzájemné obchodní smlouvy společně obchodněpolitická vyjednávání s Itálií, Švýcarskem a Belgií — i postupně

u j e d n o c o v á n í h o s p o d á ř s k é h o a f i n a n č n ě p o l i t i c k é h o z á k o n o d á ř s t v í a s p r á v y .*)

§ 39. Celní války a bojovná cla.

Jestliže stát jeden svými opatřeními obchodně- a zejména celněpolitickými poškozují hospodářské zájmy příslušníků státu druhého, brání se postižený stát nebo alespoň odplácí tato jemu škodlivá opatření retorsí, odvetou. Stav obchodněpolitické retorse mezi dvěma nebo několika státy zove se někdy celní válkou.

Prostředky celní války bývají nověji obyčejně již předem vytčeny zákony celními ve zvláštních předpisech retorsních, bojovných. Jsou to zejm.

procentní přírážky k tarifu generálnímu (do 50, 100 i více procent normální sazby celní, nebo zavedení hodnotného cla vedle tarifní sazby v procentech nebo až k plné hodnotě zboží) nebo prostě zavedení tarifu generálního oproti dosavadnímu tarifu smluvnímu;

uložení hodnotného cla až k určitému procentu (20, 50%) hodnoty u zboží, které je jinak dle celního tarifu cla prasto;

uložení vyrovnacího cla ve výši vývozní prémie, poskytované cizinou pro určité zboží;

jiné poplatky, přírážky, vylivací formálnosti a pod. k vyrovnání nevýhod, vznikajících tuzemskému zboží nebo lodím nepřátelskými opatřeními cizími, v témže rozsahu, jakým jsou jim tuzemské lodě nebo zboží podrobeny v cizině.

Za skutečná porušení práva mezinárodního provádí postižený stát repressalie zabavením věcí a pohledávek, vypořádáním příslušníků dotčeného cizího státu, blokadou a pod.

Jako předpoklad použití bojovných opatření bývá v celních zákonech uváděno:

jsou-li tuzemské lodě nebo zboží tuzemského původu cizinou nepříznivěji posuzovány, než lodě a zboží jiných národů;

*) Dle Bruckova projektu o rakouskoněmeckém celním spolku z roku 1849 měly býti současně s celním sblíživáním uzavírány dohody o společných měřácích, vahách a mincích, o shodném právu směnečném a obchodním, námořním i živnostenském, o úpravě poříční plavby, pošt, železnic a telegrafů, za poslední světové války bylo stoupenci německorakouské celní unie požadováno i valutní společenství německorakouské.